

Regeringens proposition

2011/12:152

Enklare och effektivare handläggning av
bostadstillägg, och vissa andra frågor

Prop.
2011/12:152

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 16 maj 2012

Beatrice Ask

Ulf Kristersson
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att bostadstillägg till den som får ålderspension, efterlevandepension eller sjuk- och aktivitetsersättning beviljas tills vidare i stället för tidsbestämt. Bostadstillägg får dock även fortsättningsvis beviljas tidsbestämt. Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan bör enligt regeringens bedömning på lämpligt sätt göra efterkontroll av de uppgifter som ligger till grund för bostadstillägget.

Som en följd av övergången till beslut som gäller tills vidare föreslås även att uppgift om överskott i inkomstslaget kapital och uppgift om förmögenhet enligt 102 kap. 7 och 10 §§ socialförsäkringsbalken ska avse året före det år som bostadstillägget avser när det är fråga om omprövning av den bidragsgrundande inkomsten av annan anledning än sådan omräkning som avses i 103 kap. 3 §.

Vidare föreslås att efterlevandepension, efterlevandestöd och efterlevandelivränta får beviljas utan ansökan av den efterlevande samt att de uppgifter som behövs för att bedöma rätten till barnpension, efterlevandestöd och barnlivränta för tid efter fyllda 18 år ska lämnas av det underåriga barnet självt.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 november 2012.

I propositionen föreslås även två ändringar av rättelsekaraktär.

Slutligen redovisas regeringens bedömning att inte ändra reglerna för avräkning av garantipension mot tjänstepension för personer födda 1937 eller tidigare.

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	4
3	Ärendet och dess beredning	7
4	Förenklade regler för bostadstillägg	8
4.1	Bakgrund och nuvarande regler	8
4.2	Pågående förenklingsarbete hos Pensionsmyndigheten	9
4.3	Övergång till beslut om bostadstillägg som gäller tills vidare	10
4.4	Överväganden om ytterligare förändringar	14
4.5	Ekonomiska och administrativa konsekvenser	16
5	Förenklade regler för efterlevandeförmåner	16
5.1	Efterlevandepension utan ansökan	16
5.2	Uppgiftslämnande vid förlängd barnpension efter 18 år	18
5.3	Överväganden om ytterligare förändringar	19
6	Avräkning av garantipension mot tjänstepension för personer födda 1937 eller tidigare	20
7	Rättelser	22
8	Författningskommentar	22
	Bilaga 1 Lagtext i promemorian Enklare och effektivare handläggning av bostadstillägg, m.m.	25
	Bilaga 2 Förteckning över remissinstanser som avgett yttrande över promemorian Enklare och effektivare handläggning av bostadstillägg, m.m.	28

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2011/12:152

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.

2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Prop. 2011/12:152

Härigenom föreskrivs att 77 kap. 13 §, 88 kap. 10 §, 97 kap. 22 §, 101 kap. 11 §, 102 kap. 7 och 10 §§, 103 d kap. 9 § samt 110 kap. 5 och 6 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

77 kap.

13 §

Änkepension får lämnas utan ansökan till en änka som fyllt 65 år och som får allmän ålderspension.

Efterlevandepension och efterlevandestöd får lämnas utan ansökan.

88 kap.

10 §

Efterlevandelivränta får lämnas utan ansökan.

Bestämmelserna i 77 kap. 16–18 §§ om barnpension och omställningspension tillämpas även i fråga om barnlivränta respektive omställningslivränta.

97 kap.

22 §¹

Bostadsbidrag lämnas som särskilt bidrag med

Bostadsbidrag lämnas *månadsvis* som särskilt bidrag med

- 1 300 kronor till familjer med ett barn,
- 1 750 kronor till familjer med två barn, och
- 2 350 kronor till familjer med tre eller flera barn.

101 kap.

11 §

Ett beslut om bostadstillägg får avse en tid av 12 månader. Om det finns särskilda skäl får bostadstillägg beviljas för längre tid, dock längst för en tid av 36 månader.

Bostadstillägg *lämnas tills vidare, men får beviljas för viss tid.*

102 kap.

7 §

Den bidragsgrundande inkomsten är summan av

1. ett uppskattat överskott i inkomstslaget tjänst enligt 10 kap. 16 § inkomstkattelagen (1999:1229),
2. ett uppskattat överskott i inkomstslaget näringsverksamhet beräknat enligt 8 §,

¹ Senaste lydelse 2011:1520.

3. överskott i inkomstslaget kapital beräknat enligt 9 § för året före det år då ansökan om bostadstillägg görs,

3. överskott i inkomstslaget kapital beräknat enligt 9 § för året före det år då ansökan om bostadstillägg görs *eller, vid omprövning av bidragsgrundande inkomst av annan anledning än som anges i 103 kap. 3 §, året före det år bostadstillägget avser,*

4. del av förmögenhet enligt 10–13 §§, och
5. vissa andra inkomster enligt 15 §.

10 §

Förmögenhet enligt 7 § 4 beräknas per den 31 december året före det år då ansökan om bostadstillägg görs.

Förmögenhet enligt 7 § 4 beräknas per den 31 december året före det år då ansökan om bostadstillägg görs *eller, vid omprövning av bidragsgrundande inkomst av annan anledning än som anges i 103 kap. 3 §, per den 31 december året före det år bostadstillägget avser.*

103 d kap.

9 §²

Boendetillägget enligt 8 § ska minskas med de belopp som lämnas som
1. preliminärt bostadsbidrag enligt 98 kap., *eller*
2. bostadstillägg till make enligt 100–102 kap.

1. preliminärt bostadsbidrag enligt 98 kap., *och*

Om boendetillägg lämnas till båda makarna ska boendetillägget till vardera maken minskas med halva det preliminära bostadsbidraget enligt första stycket 1.

110 kap.

5 §

Ansökan om förlängt underhållsstöd enligt 18 kap. 6 § ska göras av den studerande själv, även om han eller hon ännu inte har fyllt 18 år.

Ansökan om förlängt underhållsstöd enligt 18 kap. 6 § ska göras av den studerande själv, även om han eller hon ännu inte har fyllt 18 år. *En sådan underårig studerande ska också själv lämna de uppgifter som behövs för att bedöma rätten till fortsatt barnpension, efterlevandestöd och barnlivränta enligt 78 kap. 5 §, 79 kap. 2 § respektive 88 kap. 4 §.*

Beträffande äldreförsörjningsstöd och bostadstillägg ska, om den försäkrade är gift, uppgifter om faktiska förhållanden lämnas på heder och samvete även av den försäkrades make.

² Senaste lydelse 2011:1513.

När det gäller bostadsbidrag ska ett barn som avses i 96 kap. 4 § och som är över 18 år på ansökningshandlingen självt intyga de uppgifter som rör barnet, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Prop. 2011/12:152

6 §

Ansökan behöver, trots det som föreskrivs i 4 §, inte göras om följande förmåner:

1. Barnbidrag, i annat fall än som avses i 15 kap. 6 §. Det finns dock särskilda bestämmelser om anmälan som gäller flerbarnstillägg i 16 kap. 12 §.

2. Sjukpenning i fall som avses i 27 kap. 24 a § 3 eller där den försäkrade annars på grund av sjukdomen är förhindrad eller har synnerliga svårigheter att göra en ansökan.

3. Assistansersättning när kommunen har anmält till Försäkringskassan att det kan antas att den enskilde har rätt till sådan ersättning.

Om vårdbidrag eller handikappersättning har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen ska lämnas förlängas utan att ansökan om detta har gjorts.

Ytterligare bestämmelser om att förmåner lämnas utan ansökan finns beträffande

Ytterligare bestämmelser om att förmåner *i vissa fall* lämnas utan ansökan finns beträffande

1. sjukersättning och aktivitetsersättning i 36 kap. 25–27 §§,	
2. tilläggspension i 56 kap. 6 §,	
3. änkepension i 77 kap. 13 §,	3. <i>efterlevandepension och efterlevandestöd</i> i 77 kap. 13 §,
och	4. <i>efterlevandelivränta</i> i 88 kap. 10 § första stycket, och
4. premiepension till efterlevande i 92 kap. 2 § första stycket.	5. premiepension till efterlevande i 92 kap. 2 § första stycket.

1. Denna lag träder i kraft den 1 november 2012.

2. De nya bestämmelserna om efterlevandepension, efterlevandestöd och efterlevandelivränta i 77 kap. 13 § och 88 kap. 10 § tillämpas vid dödsfall som inträffat efter den 31 oktober 2012.

3. Den nya bestämmelsen i 101 kap. 11 § tillämpas första gången på beslut om bostadstillägg som fattas efter den 31 oktober 2012.

Bostadstillägg

Pensionsmyndigheten har genomfört ett antal åtgärder som syftar till att dels förenkla hanteringen av bostadstillägg (BTP) och dels förbättra kvaliteten på de uppgifter som ligger till grund för bostadstillägget. För att fullt ut dra nytta av dessa åtgärder och för att förenkla för pensionärerna har Pensionsmyndigheten i flera skrivelser tagit upp frågan om att de nuvarande reglerna om tidsbestämda beslut bör ersättas av beslut som gäller tillsvidare, kombinerat med riktade efterkontroller av bostadstillägget (S2010/4663/SF). Motsvarande förslag har tidigare lämnats av Försäkringskassan (S2008/10092/SF).

De fem rikstäckande pensionärsorganisationerna (Pensionärernas Riksorganisation, Sveriges Pensionärsförbund, Sveriges Pensionärs Riksförbund, Svenska KommunalPensionärernas Förbund och Riksförbundet PensionärsGemenskap) har i en gemensam skrivelse till regeringen den 1 februari 2012 (S2012/854/Sr) gjort motsvarande begäran om en övergång till beslut som gäller tills vidare.

Pensionsmyndigheten har även föreslagit vissa andra ändringar vad avser bostadstillägg för vilka det redogörs för i denna proposition men där regeringen inte lämnar några förslag.

Vidare återkommer regeringen i denna proposition till en fråga om kontrollmöjlighet av fondtillgångar som togs upp i propositionen (2008/09:203) Beräkning av förmögenhet vid fastställande av vissa förmåner.

Efterlevandeförmåner

Inom ramen för sitt arbete med att identifiera möjligheter att förenkla administrationen har Pensionsmyndigheten i en skrivelse till regeringen den 11 oktober 2011 föreslagit vissa förenklingar i reglerna för efterlevandepension, efterlevandestöd och efterlevandelivränta (S2011/8952/SF). Det gäller dels ansökningsförfarandet vid efterlevandepension där Pensionsmyndigheten föreslår att en förmån ska kunna beviljas utan ansökan och dels att en underårig ska kunna lämna uppgifter som avser utbetalning efter att denne fyllt 18 år.

Promemoria om förenklade regler

Förslag och överväganden om förenklade regler om bostadstillägg och efterlevandeförmåner enligt vad som nämns ovan har sammanställts i promemorian Enklare och effektivare handläggning av bostadstillägg och efterlevandeförmåner, m.m. (2012-03-23). Förslagen i promemorian överensstämmer i väsentliga delar med vad som framförts av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och pensionärsorganisationerna. Lagförslagen finns i *bilaga 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. En samman-

Vissa andra pensionsfrågor

I denna proposition återkommer regeringen till frågan om avräkning av garantipension mot tjänstepension för personer födda 1937 eller tidigare. Nuvarande regler är en del av pensionsreformen. I propositionen (1999/2000:127) Garantipension för personer födda år 1937 eller tidigare, framfördes att de regler för avräkning av garantipension mot tjänstepension senare kan komma att omprövas i syfte att förenkla regelverket. Mot bakgrund av detta gav regeringen Försäkringskassan i 2008 års regleringsbrev i uppdrag att analysera effekterna av att använda ett bestämt belopp som prisindexeras för tjänstepension och utländsk pension vid fastställande av beräkningsunderlag för garantipension för personer födda 1937 eller tidigare. Försäkringskassan redovisade sitt svar på uppdraget i skrivelsen Avräkning av garantipension mot tjänstepension (S2008/8031/SF). Frågan är en del av pensionsöverenskommelsen och har därför beretts med Pensionsgruppen.

4 Förenklade regler för bostadstillägg

4.1 Bakgrund och nuvarande regler

Bostadstillägg (BTP) kan betalas ut till personer som har fyllt 65 år och uppbär ålderspension och även till personer som uppbär efterlevandepension, sjukersättning eller aktivitetsersättning. Bostadstilläggets storlek är beroende av bostadskostnadens storlek och är inkomstprövat mot i princip alla inkomster och även mot viss förmögenhet. BTP lämnas med 93 procent av bostadskostnad som inte överstiger 5 000 kronor per månad. Reglerna gäller lika för ogift och för makar tillsammans. Från och med den 1 januari 2012 lämnas därutöver till den som har fyllt 65 år ett belopp om 170 kronor per månad – för makar gäller 170 kronor per make. Om inkomsten inte överstiger grundpensionens storlek (garantipension, respektive garantiersättning) kan som mest 4 820 kronor per månad betalas ut till en ogift person som har fyllt 65 år och som mest 4 650 kronor per månad betalas ut till dem under 65 år.

Bostadstillägg till dem som har ålderspension eller efterlevandepension handläggs av Pensionsmyndigheten medan BTP till dem som har sjuk- och aktivitetsersättning handläggs av Försäkringskassan. Omkring tre fjärdedelar av dem som har bostadstillägg hanteras av Pensionsmyndigheten och det är också den myndighet som har det övergripande normgivningsansvaret för bostadstillägget. Myndigheterna samverkar för en likformig tillämpning av bostadstillägget. Innan Pensionsmyndigheten bildades den 1 januari 2010 hanterades samtliga ärenden av Försäkringskassan.

Till följd av att BTP är beroende av såväl bostadskostnad som inkomst, vilka båda förändras över tid, är reglerna förhållandevis komplexa och

hanteringen därför också resurskrävande. Det finns därmed också fler risker för att oavsiktliga fel uppstår liksom också missbruk. Kontrollverksamheten är därför central för att upprätthålla förmånens kvalitet och legitimitet.

De grundläggande reglerna för BTP vad gäller bostadskostnad och inkomstprövning har gällt sedan 1960. Dock har mindre förändringar gjorts relativt frekvent under åren. Den största principiella förändringen genomfördes den 1 januari 2003. Den var nödvändig till följd av pensionsreformen och den däri ingående garantipensionen som fullt ut är beskattad och som ersatte det tidigare systemet med folkpension och särskilt grundavdrag vid beskattningen.

I samband med omläggningen 2003 gjordes en total översyn av reglerna vilket ledde till vissa andra förändringar som inte var föranledda av pensionsreformen. En sådan förändring var övergången från löpande beslut till tidsbestämda beslut om BTP. Beslut om BTP gällde innan dess tills vidare, dvs. till dess att någon förändring inträffade och det fanns skäl för en ny ansökan. Ofta omprövades BTP i samband med att hyran höjdes och för att få ersättning för den höjningen fordrades en ny skriftlig ansökan. Under en lång följd av år var inflationen tydligt högre än nu, vilket gjorde höjningarna mer påtagliga och drivkraften för en ny ansökan starkare.

I övrigt fanns liksom nu en skyldighet för den som får BTP att anmäla ändrade förhållanden. Därutöver hade Försäkringskassan ett ansvar för att genom efterkontroll säkerställa att rätt belopp betalades ut. Varken anmälningsskyldighet eller efterkontroll fungerade emellertid tillfredsställande och det var därför alltför vanligt att BTP betalades ut under flera år utan omprövning och med felaktiga belopp. I praktiken prioriterades efterkontrollen ofta ned. En påverkande faktor var också den då gällande organisationen med självständiga försäkringskassor, vilket gjorde att handlägningsrutiner och efterkontroller hanterades olika i landet.

De nu gällande reglerna innebär att bostadstillägget som huvudregel ska beslutas för ett år i taget. För fortsatt rätt till BTP därefter krävs en ny skriftlig ansökan. I mer okomplicerade fall där förhållandena bedöms mer stabila kan BTP beviljas för längre tid, dock för en tid av som längst tre år. Möjligheten att besluta för en längre tid än ett år har i tillämpningen kommit att hanteras förhållandevis generöst och 56 procent av ärendena beviljas för närvarande för en längre tid än huvudregelns ett år.

Ett ytterligare skäl för att 2003 införa tidsbestämda beslut var det utökade fokuset på fel och fusk. Generellt bör inkomstprövade förmåner ha en förhållandevis tät omprövningscykel eftersom de innehåller komponenter med stor sannolikhet för förändring.

4.2 Pågående förenklingsarbete hos Pensionsmyndigheten

Bostadstilläggets storlek är beroende av flera föränderliga komponenter. Vid sidan om den allmänna pensionen samt sjuk- och aktivitetsersättning, som betalas ut av Pensionsmyndigheten respektive Försäkringskassan behöver myndigheterna uppgifter av den sökande. Det kan ibland

vara svårt att få in dessa uppgifter och ofta upplevs uppgiftslämnandet av förmånstagarna som både svårt och betungande.

Uppgifter som behöver anmälas eller hämtas in gäller främst tjänstepension, privat pension, förmögenhet, arbetsinkomst, bostadskostnad och boendeförhållanden. Det finns enligt gällande regler möjlighet att räkna om BTP utan föregående underrättelse vid bl.a. ändrad tjänstepension. Det har av olika praktiska skäl dock inte gjorts.

Pensionsmyndigheten har sedan myndigheten inrättades bedrivit ett systematiskt förenklingsarbete i syfte att få till stånd en effektivare hantering av BTP. De åtgärder som nu planeras och delvis redan genomförts är följande:

- Maskinell omräkning av BTP vid ändrad tjänstepension. Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan hämtar strax efter årsskiftet in uppgifter från de stora tjänstepensionsutbetalarna och räknar sedan om BTP utifrån detta. Därmed kan BTP räknas om betydligt tidigare och med högre kvalitet jämfört med nuvarande situation när pensionären själv lämnar in uppgiften. Detta tillämpades första gången i början av 2012.

- Årlig avisering från Skatteverket om inkomst av tjänst och inkomst av kapital för dem som har BTP. Det rör sig här om redovisade uppgifter som har sin grund i kontrolluppgifter och därför inte är tillräckligt aktuella för att kunna användas för beslut om BTP. Uppgifterna är dock av stort värde som underlag vid efterkontroll och för att bedöma behovet av om en ny ansökan behöver hämtas in eller inte. På så sätt bör kvaliteten på uppgifterna som ligger till grund för beslut om BTP kunna bli tydligt bättre än tidigare. Även denna rutin startade i början av 2012.

- Kontroll mot lägenhetsregistret. Genom lägenhetsregistret kan uppgifter om boendeförhållanden hämtas in i enskilda ärenden. I ett senare skede kommer det även finnas tekniska möjligheter för automatiska bearbetningar – något som ytterligare skulle kunna förbättra kvaliteten.

4.3 Övergång till beslut om bostadstillägg som gäller tills vidare

Regeringens förslag: Bostadstillägg lämnas tills vidare men får beviljas för viss tid. Vid omprövning av den bidragsgrundande inkomsten av annan anledning än sådan omräkning som avses i 103 kap. 3 §, ska inkomst av kapital och förmögenhet avse året före det år som bostadstillägget avser. De nya reglerna ska tillämpas på beslut om bostadstillägg som fattas efter den 31 oktober 2012.

Regeringens bedömning: Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan bör på lämpligt sätt göra riskstyrda efterkontroller av de uppgifter som ligger till grund för det bostadstillägg som betalas ut.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten* samt de fem pensionärsorganisationerna *Pensionärernas Riksorganisation, Sveriges Pensionärsförbund, Svenska Kommunalpensionärernas För-*

bund, Riksförbundet PensionärsGemenskap och Sveriges Pensionärers Riksförbund tillstyrker uttryckligen förslaget. Statskontoret tillstyrker också att bostadstillägg som huvudregel ska kunna beviljas tillsvidare men poängterar att det med ett sådant system är ännu viktigare än tidigare med väl fungerande kontrollsystem så att förenklingen inte sker på bekostnad av sämre kvalitet eller sämre rättssäkerhet. *Inspektionen för socialförsäkringen* pekar på omständigheter som leder till slutsatsen att man på befintligt underlag inte kan tillstyrka förslaget, även om man inte heller uttryckligen avstyrker förslaget. Inspektionen pekar bl.a. på risken för att felaktiga beslut hinner ackumuleras till betydande belopp innan de upptäcks och att eventuella återkrav därmed också kan få stora konsekvenser för försäkrade med ofta små ekonomiska marginaler. Man hänvisar också till ett komplicerat regelsystem och den av Inspektionen nyligen genomförda granskningen av BTP-handläggningen som visat på otillräcklig kvalitet. Ett system med beslut som beviljas tills vidare ställer stora krav på kontrollsystemen och det går inte med nuvarande underlag att bedöma om dessa kommer att vara tillräckliga för att upprätthålla en rimlig kvalitet.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Det inkomstprövade bostadstillägget har en god fördelningsprofil på så sätt att förmånen ges till dem med störst behov. Det är också ett kostnadseffektivt sätt att fördela pengar eftersom det endast är de med de största behoven som får BTP men det förutsätter att de uppgifter som ligger till grund för inkomstprövningen är riktiga. Är kvaliteten på underlaget bristfällig minskar träffsäkerheten och även legitimiteten för förmånen. Kostnaderna riskerar också att bli onödigt stora.

Storleken på bostadstillägget är beroende av förhållandevis många faktorer som dessutom återkommande förändras. Administrationen av bostadstillägget är därför omfattande och upplevs ofta som besvärlig av förmånstagarna. För att säkra att bostadstillägget betalas ut i enlighet med dess syfte är det ofrånkomligt att administrationen är betydligt mer krävande än om det inte vore inkomstprövat. De administrativa kostnaderna är dock mycket små i förhållande till de merkostnader som skulle bli följden av en generell och inte inkomstprövad förmån. När detta sagts ska också sägas att alla ansträngningar bör göras för att förenkla reglerna samtidigt som kvaliteten förbättras – det ska vara lätt att göra rätt.

Generellt är det svårt att upprätthålla en hög kvalitet på en inkomstgrundad förmån utan ett återkommande ansökningsförfarande. Principiellt är det enligt regeringens mening rimligt att en inkomstprövad förmån omprövas årligen och att det därför krävs återkommande ansökningar. Dock måste varje inkomstprövat system bedömas utifrån dess specifika förutsättningar. När det gäller bostadstillägg har förmånstagarna oftast förhållandevis stabila förhållanden vad gäller inkomster och inkomsterna förändras i begränsad utsträckning under året. Dessutom finns det här möjligheter att hämta in uppgifter på annat sätt.

Tidsbegränsade beslut för BTP har gällt sedan den 1 januari 2003. Sedan dess har förändringar skett i några väsentliga avseenden. Dels förstatligades Försäkringskassan 2005, vilket möjliggjort en tydligt bättre möjlighet för enhetlig styrning av verksamheten och därmed möjlighet för en sådan efterkontroll som praktiskt inte fungerade tillräckligt bra i en organisation med självständiga försäkringskassor. Dels har Pensions-

myndigheten under sina två första år genomfört ett omfattande och framgångsrikt arbete med att ta fram rutiner för att kunna räkna om BTP automatiskt när en tjänstepension förändras samt tagit fram rutiner för automatiska kontroller mot Skatteverkets register. Därmed har det skapats möjligheter för en enklare administration, bättre kvalitet och mindre besvär för förmånstagaren.

Med det nya arbetssättet finns tekniska möjligheter för att upprätthålla kvalitet på utbetalningarna utan regelbundna ansökningar, förutsatt att myndigheterna löpande kontrollerar kvaliteten genom efterkontroll. Mot bakgrund av de nya förutsättningarna föreslår regeringen att BTP från och med den 1 november 2012 får beviljas tills vidare. Därmed utnyttjar man fullt ut de nya maskinella rutinerna och kan uppnå en bättre kvalitet samtidigt som förmånstagarna avlastas ett stort antal av de ansökningar som av många upplevs som onödiga och betungande. Det blir därmed lite lättare att göra rätt och det blir lite svårare att det blir fel.

Kvaliteten i BTP-hantering har under lång tid varit otillfredsställande. Inspektionen för socialförsäkringen har på regeringens uppdrag i uppdrag att granska kvaliteten under 2011 och 2012. I en första rapport till regeringen den 1 mars 2012 bekräftas också bilden av att kvaliteten i BTP-ärenden hos såväl Pensionsmyndigheten som Försäkringskassan är bristfällig. I sitt remissvar på promemorian om enklare BTP-regler är Inspektionen också tveksam till att den föreslagna ordningen där besluten gäller tills vidare skulle förbättra kvaliteten och kan därför inte tillstyrka förslaget.

Förbättrad kvalitet har hög prioritet. Regeringens bedömning är att kvaliteten primärt inte avgörs av beslutens periodicitet utan av den samlade hanteringen och hur resurserna används för att följa upp att rätt belopp betalas ut. Den nya ordningen gör det möjligt att använda resurserna där de gör bäst nytta och ger därför, enligt regeringens bedömning, bättre möjlighet att med samma resurser förbättra kvaliteten. För systemets legitimitet är det viktigt att så sker. Förändringen kommer därför att noga följas upp med särskilda krav på Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan att återrapportera kvalitetsutvecklingen. Så snart som nya regler har beslutats avser regeringen att lämna ett särskilt uppdrag till Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan om uppföljning och mätning av kvaliteten. Även det nuvarande uppdraget till Inspektionen för socialförsäkringen kommer att kompletteras med avseende på uppföljning av förändringen och hur kvaliteten i handläggningen utvecklas.

I vissa ärenden kan förhållandena vara komplexa, osäkra eller antas komma att påtagligt förändras inom en överskådlig framtid. Det kan t.ex. vara fallet om pensionären eller dennes make är egen företagare med osäkra inkomster, om det finns en tidsbestämd sjukersättning eller om boendeförhållanden kan förväntas förändras. Att bevilja BTP tills vidare under sådana omständigheter kan i vissa fall vara mindre lämpligt. Det ska därför finnas en möjlighet att bevilja BTP tidsbestämt.

En situation med osäkra inkomst- eller boendeförhållanden kan också uppkomma i ett ärende där BTP redan beviljats tills vidare. Ett beslut som beviljats tills vidare gäller dock till dess det lämnas in en ny ansökan eller till dess det sker en omprövning till följd av ändrade förhållanden. Utan en ny ansökan eller ändrade förhållanden kan således bostadstillägg som beviljats tills vidare i regel inte ändras till att gälla tidsbestämt. Ett

felaktigt beslut kan naturligtvis alltid ändras enligt bestämmelserna i 113 kap. 3–6 §§ socialförsäkringsbalken. En ny ansökan kan således endast begäras av en förmånstagare, som fått bostadstillägg beviljats tills vidare, när denne begär en ökning av bostadstillägget.

Att en ny ansökan inte kan krävas innebär dock inte att Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan saknar möjligheter att hämta in uppgifter för att bedöma rätten till BTP eller att rätt belopp betalas ut. Förutom att hämta in uppgifter från pensionsutbetalare samt från bank eller penninginrättning är enligt 110 kap. 13 § socialförsäkringsbalken den som får bostadstillägg skyldig att på begäran lämna de uppgifter som behövs för bedömningen av att rätt belopp betalas ut. I de fall uppgifter inte kan kontrolleras på annat sätt är det alltså även i ärenden som beviljats tills vidare möjligt att begära in nödvändiga uppgifter från den som uppbär BTP. Om begärda uppgifter enligt 13 § inte lämnas eller om ändrade förhållanden inte anmäls får enligt 110 kap. 52 § bostadstillägget dras in eller sättas ned. En ny ansökan därefter innebär ett nytt beslut och att detta kan beviljas tidsbestämt.

Som tidigare sagts gäller ett beslut som beviljats tills vidare till dess de förhållanden som ligger till grund för beslutet har ändrats. Av det följer att sanktioner i form av indraget eller innehållet bostadstillägg till följd av att förmånstagaren inte lämnat svar på begärda uppgifter bör ske restriktivt och endast då det finns skäl att anta att förändringar har skett som påverkar bostadstillägget.

Syftet med övergången till beslut som gäller tills vidare är som nämnts att fullt ut ta till vara den effektivisering som är möjlig till följd av en mer automatiserad hantering. Därmed finns det förutsättningar för bättre kvalitet och snabbare hantering samtidigt som det underlättar för pensionärerna.

I myndigheternas instruktioner finns sedan tidigare ett uttalat ansvar för att rätt belopp betalas ut. Av detta följer, enligt regeringens bedömning, att alla ärenden behöver efterkontrolleras av Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan. Formen och periodiciteten för efterkontrollerna måste däremot bedömas utifrån risk och väsentlighet i det enskilda fallet och med beaktande av det ansvar som följer av instruktionen. Genom den utvidgade efterkontrollen får myndigheterna i realiteten ett tydligare ansvar för hur resurserna används för att rätt belopp betalas ut. Den nya ordningen innebär en övergång från mer mekaniska krav på att pensionären regelbundet ska lämna in en ansökan till riktade efterkontroller som styrs av behov och utifrån vad som fångas upp i maskinella rutiner. Det avlastar förmånstagarna visst besvär men det innebär dock inte att de fräntas ansvaret för att anmäla förändringar. Även fortsättningsvis gäller att den som har BTP har en anmälningsskyldighet för förändringar som påverkar bostadstillägget. Det är därför viktigt att förmånstagaren informeras om vilka förändringar som måste anmälas.

Enligt nuvarande regler ska uppgift om kapitalinkomst avse året före ansökan och uppgift om förmögenhet avse den 31 december året före ansökan. Med tidsbestämda beslut följer regelbundna och fullständiga ansökningar vilket gör att nuvarande ordning där uppgifter hämtas från året innan är rimlig och rationell. De nya bestämmelserna med beslut som gäller tills vidare syftar i större utsträckning till att underhålla ett ursprungligt beslutsunderlag kombinerat med riktade efterkontroller och

underlaget för ett omräknat bostadstillägg kan då mer sällan än i dag vara en fullständig ansökan. Mot den bakgrunden bör reglerna om vilken förmögenhet respektive inkomst av kapital som ska användas justeras.

Uppgift om förmögenhet och inkomst av kapital ska enligt dagens regler avse året före ansökan, vilket bör gälla även fortsättningsvis. Med nya regler där beslut gäller tills vidare kommer betydligt fler beslut ske till följd av en omprövning utan ansökan. I de fall ett nytt beslut fattas där någon del av den bidragsgrundande inkomsten omprövas föreslås att motsvarande princip ska gälla som vid en ansökan, dvs. inkomst av kapital och förmögenhet ska i dessa fall avse förhållanden året före det år som bostadstillägget avser. Sker en omprövning som inte beror på ändrade inkomstförhållanden och där inkomstförhållandena inte heller har förändrats behöver den bidragsgrundande inkomsten däremot inte fastställas på nytt. Den bidragsgrundande inkomsten kan i dessa fall i stället räknas om när det finns skäl att ompröva den bidragsgrundande inkomsten.

Enligt 103 kap. 3 § socialförsäkringsbalken får myndigheterna räkna om den bidragsgrundande inkomsten utan föregående underrättelse i vissa situationer. Det gäller t.ex. omräkningar när den allmänna pensionen ändras eller vid förändring av tjänstepension. I dessa fall räknas den bidragsgrundande inkomsten om med hänsyn till enbart den förändringen. Inte heller vid sådana omräkningar behöver den bidragsgrundande inkomsten prövas om i sin helhet.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 november 2012 och tillämpas för bostadstillägg som beslutas efter den 31 oktober 2012. Det innebär att nya regler gäller även om ansökan inkommit före 1 november och även om beslutet avser tid före 1 november, förutsatt att beslutet tas därefter.

Med ett system där bostadstillägg betalas ut tills vidare får det första beslutet en större betydelse eftersom det tjänar som utgångspunkt för framtida omräkningar. Det är därför viktigt att första beslutet om BTP som leder till ett beslut som gäller tills vidare håller högre kvalitet än i dag.

4.4 Överväganden om ytterligare förändringar

Pensionsmyndigheten har i samband med sitt förenklingsarbete lämnat några ytterligare förslag med anknytning till BTP. Ett förslag är att ansökan om höjt bostadstillägg vid hyreshöjning ska kunna lämnas per telefon. Motivet för detta är att höjningarna är begränsade och att det då normalt inte finns skäl att ompröva annat än bostadskostnaden och att därför inga uppgifter om inkomster behöver hämtas in. Att direkt registrera den nya hyran per telefon skulle då vara en tydlig förenkling i förhållande till att en ny ansökan måste lämnas in och hanteras.

Det är angeläget att så långt som möjligt förenkla regler och processer för en billigare, snabbare och för förmånstagaren smidigare hantering. Det får dock aldrig ske på bekostnad av lägre krav på kvalitet eller minskat förtroende för att BTP i alla lägen fördelas på ett rättvist sätt. Regeringen delar bedömningen att en uppgift som lämnas per telefon i de flesta fall torde vara riktig och att en sådan ordning skulle leda till en

administrativ förenkling. En nackdel är dock enligt regeringens uppfattning att det för närvarande inte finns förutsättningar för att legitimera sig per telefon. Därmed kan ingen ställas till svars för en felaktigt lämnad uppgift. Även om det torde röra sig om begränsade fall och begränsade belopp är det enligt regeringen olämpligt att en muntligt lämnad uppgift som kan vara fel eller missförstås ligger till grund för en inkomstprövad förmån. Det ger principiellt felaktiga signaler om att uppgifter kan lämnas utan ansvar. Det finns också inom ramen för myndigheternas mandat möjlighet att tillämpa ett förenklat ansökningsförfarande på så sätt att det i en ansökan räcker att ange den nya hyran samt att på heder och samvete med sin namnteckning intyga att inga andra uppgifter förändrats.

Ett annat förslag gäller frågan om när anmälningsskyldighet för ändrade förhållanden uppkommer. Enligt socialförsäkringsbalken gäller generellt att förmånstagaren ska anmäla förändringar som påverkar förmånen. För att minska administrationen föreslår Pensionsmyndigheten att det för bostadstillägg ska gälla att anmälningsskyldighet inträder vid väsentliga förändringar – en formulering som också gällde i äldre lagstiftning.

En bakomliggande tanke med socialförsäkringsbalken var att reglerna för olika socialförsäkringsförmåner skulle ensas så att villkor och krav så långt möjligt skulle vara enhetliga. Av det skälet anpassades kravet för anmälningsskyldighet för BTP till vad som gäller för flertalet andra förmåner. Regeringen anser fortsatt att värdet av enhetliga regler har överordnad betydelse och föreslår därför ingen ändring.

Ett tredje förslag rör omräkningstidpunkt för tjänstepension där Pensionsmyndigheten föreslår att en förändrad tjänstepension ska påverka bostadstillägget först en månad senare. Skälet är att en höjd tjänstepension normalt ändå inte hinner beaktas samma månad.

Regeringen delar i och för sig den bedömningen, även om det i så fall torde gälla för fler slag av förändringar. Ett argument emot är dock att en sådan förändring skulle missgynna pensionärer som får sänkt tjänstepension som då får vänta en månad på att bostadstillägget höjs. Förhållandevis stora minskningar av tjänstepension är en inte ovanlig företeelse fem år efter det att tjänstepension börjat tas ut. En grundläggande princip för det inkomstprövade bostadstillägget bör också vara att förmånen för varje månad bör spegla inkomsten. Sammantaget anser regeringen inte att en sådan förändring bör genomföras.

När förmögenhetsskatten avskaffades den 1 januari 2008 försvårades kontrollen av sådana förmåner som prövades mot förmögenhet. Det gäller förmånerna bostadstillägg, bostadsbidrag, äldreförsörjningsstöd och bilstöd. Tidigare fanns möjlighet att genom kontrolluppgift kontrollera förmögenhet. I propositionen Beräkning av förmögenhet vid fastställande av vissa förmåner (prop. 2008/09:203) behandlades frågan om hur kontrollmöjligheterna i framtiden skulle säkras. Bland annat konstaterades att det finns legal möjlighet (110 kap. 33 § socialförsäkringsbalken) att i enskilda ärenden kontrollera tillgodohavanden hos banker och andra penningförvaltande institut men att möjligheten att kontrollera fondtillgångar inte omfattas av denna reglering. Sammantaget framfördes i propositionen att regeringen avsåg att återkomma med för-

slag om att förbättra kontrollmöjligheterna och då bland annat om Prop. 2011/12:152 utvidgning av kontrollmöjligheterna för fondtillgångar.

Den erfarenhet som nu finns hos Pensionsmyndigheten visar att några väsentliga problem med förmögenhetshandlingar inte finns och att fondtillgångar som regel kan kontrolleras genom bankernas fonddepåer. Regeringen avser mot bakgrund av detta inte att föreslå några utvidgade kontrollmöjligheter avseende förmögenhet.

4.5 Ekonomiska och administrativa konsekvenser

Regelförändringen syftar till en effektivare och enklare hantering av bostadstillägget som tillsammans med utökade automatiska rutiner förutsätts leda till bättre kvalitet i handläggningen. Effekterna av de i denna proposition föreslagna reglerna om beslut som gäller tills vidare beräknas på sikt leda till minskade administrativa kostnader med 10 miljoner kronor per år. Inledningsvis ökar dock kostnaderna eftersom de nuvarande tidsbegränsade besluten behöver fasas ut.

Eftersom reglerna för beräkning av BTP inte ändras med förslaget ska försäkringskostnaderna inte påverkas. De redan genomförda insatserna för automatiska omräkningar samt de nya rutinerna som följer av förslagen i denna proposition kommer dock innebära att förändrade inkomstförhållanden oftast får snabbare genomslag, vilket i sin tur beräknas leda till lägre försäkringskostnader 2012 med 11 miljoner kronor och med 14 miljoner kronor 2013. I full funktion beräknas de ändrade rutinerna medföra sammantaget 32 miljoner kronor lägre försäkrings- och administrationskostnader.

Regeringen återkommer i budgetpropositionen för 2013 när det gäller anslagskonsekvenser.

5 Förenklade regler för efterlevandeförmåner

5.1 Efterlevandepension utan ansökan

Regeringens förslag: Efterlevandepension, efterlevandestöd och efterlevandelivränta får beviljas utan ansökan av den efterlevande. De nya reglerna ska tillämpas vid dödsfall efter den 31 oktober 2012.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Statskontoret och Pensionsmyndigheten tillstyrker förslaget. Även de fem pensionärsorganisationerna *Pensionärernas Riksorganisation*, *Sveriges Pensionärsförbund*, *Svenska Kommunalpensionärernas Förbund*, *Riksförbundet PensionärsGemenskap* och *Sveriges Pensionärers Riksförbund* stöder i ett gemensamt yttrande förslaget. Inspektionen för socialförsäkringen tillstyrker förslaget att kunna bevilja efterlevandepension utan ansökan eftersom det minskar risken för att en försäkrad går miste om en förmån denne har rätt till. För att skydda dem som inte kommer att kunna beviljas efterlevandepension

utan ansökan anser Inspektionen att det finns skäl att överväga en förlängning av den tid som efterlevandepension kan beviljas retroaktivt.

Övriga remissinstanser har inte kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna få efterlevandepension, efterlevandestöd eller efterlevandelivränta krävs att den efterlevande ansöker om detta. Av ansökan ska framgå de omständigheter som ligger till grund för den enskildes begäran. Pensionsmyndigheten har emellertid i de flesta fall redan tillgång till de uppgifter som den efterlevande lämnar i ansökan. Behovet av en särskild ansökan kan därför ifrågasättas och myndigheten har av det skälet föreslagit att efterlevandeförmån får beviljas utan ansökan när detta är möjligt. Förfarandet att bevilja efterlevandepension utan ansökan är heller inte nytt. Sedan januari 2003 beviljas änkepension utan ansökan till änkor som har fyllt 65 år vid makens dödsfall och uppbär ålderspension. I dessa fall finns dock, i och med att ålderspension betalas ut, i regel alltid tillräckliga uppgifter för att bevilja efterlevandeförmånen.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att efterlevandepension, efterlevandestöd och efterlevandelivränta ska kunna beviljas utan att den/de efterlevande behöver ansöka om det. Förslaget kommer att innebära att de flesta efterlevande inte behöver ansöka för att få efterlevandepension, efterlevandestöd och efterlevandelivränta. De nya reglerna föreslås gälla för dödsfall efter den 31 oktober 2012. Åtgärden är ett led i regeringens strävanden att göra det enklare för medborgarna utan att förlora i kvaliteten.

I vissa fall, t.ex. för efterlevande som är bosatta utomlands, kommer det även fortsättningsvis vara nödvändigt att en ansökan lämnas eftersom Pensionsmyndigheten i sådana fall sällan har alla uppgifter som krävs för att kunna bevilja efterlevandepension m.m. utan ansökan.

Vilka ärenden som kräver ansökan och vilka som kan beviljas utan ansökan är således beroende av om det finns kompletta uppgifter hos Pensionsmyndigheten. Det är emellertid viktigt att en efterlevande får kännedom om när det krävs en ansökan. Eftersom detta är beroende av administrativa förutsättningar gör regeringen bedömningen att en sådan reglering inte bör finnas i lag. Sådana föreskrifter kan i stället meddelas av Pensionsmyndigheten inom ramen för befintliga normgivningsbemyndiganden.

För dem som fortsatt måste ansöka om efterlevandepension gäller att pensionen kan beviljas retroaktivt tre månader. Inspektionen för socialförsäkringen framför att man bör överväga förbättringar även för den gruppen på så sätt att det ska vara möjligt att bevilja efterlevandepension med längre retroaktivitet än tre månader. Regeringen har förståelse för den synpunkten. Den nuvarande tremånadersgränsen gäller dock för fler pensionsförmåner. En sådan förändring behöver övervägas ytterligare. Regeringen lämnar därför här inget sådant förslag.

När förslaget har genomförts kommer beviljande av efterlevandepension m.m. att ske enligt följande: Skatteverket aviserar Pensionsmyndigheten om ett dödsfall och denna avisering blir en impuls att kontrollera om det finns någon efterlevande som har rätt till efterlevandepension m.m. Om så är fallet måste vissa uppgifter bedömas för att bevilja efterlevandepension och i de fall Pensionsmyndigheten inte har tillräckliga uppgifter för att bevilja efterlevandepension får komplette-

rande uppgifter hämtas in innan efterlevandepension beviljas. Om den avlidne hade ålderspension och betraktades som ogift i pensionshänseende får t.ex. frågan om stadigvarande sammanboende utredas. Pensionsmyndigheten kan då uppmana den efterlevande att denne ska ta kontakt med myndigheten för att informera om och styrka de uppgifter myndigheten saknar.

Pensionsmyndigheten ser inga risker att ett förfarande där efterlevandepension, efterlevandestöd och efterlevandelivränta beviljas utan ansökan skulle orsaka fler felaktiga utbetalningar eftersom de uppgifter som lämnas i ansökan i de flesta fall redan finns hos Pensionsmyndigheten. I de fall myndigheten saknar någon uppgift får en komplettering eller utredning göras. Regeringen gör ingen annan bedömning.

Förslaget beräknas inte innebära några ökade försäkringskostnader. Administrationen underlättas något hos myndigheten då färre ansökningar än i dag ska hanteras. För de efterlevande innebär förändringen att flertalet efterlevande inte behöver ansöka om förmånen och dessutom får beslut och utbetalning tidigare än vid ett ansökningsförfarande.

5.2 Uppgiftslämnande vid förlängd barnpension efter 18 år

Regeringens förslag: De uppgifter som behövs för att bedöma rätten till fortsatt barnpension, efterlevandestöd och barnlivränta för tid efter fyllda 18 år ska lämnas av det underåriga barnet självt.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Statskontoret, Pensionsmyndigheten* och de fem pensionärsorganisationerna tillstyrker förslaget. Övriga remissinstanser har inte kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Barnpension och efterlevandestöd betalas ut till barn som inte har fyllt 18 år om den ena eller båda föräldrarna har avlidit. Förmånerna kan förlängas, längst t.o.m. juni det år barnet fyller 20 år om barnet bedriver studier som ger rätt till förlängt barnbidrag enligt socialförsäkringsbalken eller rätt till studiehjälp enligt studiestödslagen. Ett barn som har barnpension, efterlevandestöd eller barnlivränta får cirka två månader innan ersättningen upphör en blankett hemsänd för anmälan om barnpension, efterlevandestöd och barnlivränta för tid efter fyllda 18 år. Detta utskick görs av Pensionsmyndigheten för att det inte ska bli något uppehåll i utbetalningarna. På denna anmälan lämnar barnet uppgift om skola, utbildning, hur länge studierna ska pågå samt konto för utbetalning. I dag krävs att vårdnadshavaren undertecknar blanketten. Blanketten för anmälan skickas till barnet före 18-årsdagen och kommer i många fall också in till Pensionsmyndigheten före den dag barnet fyller 18 år. Den första utbetalningen av ersättning görs dock när barnet har fyllt 18 år.

Eftersom den förmån som de lämnade uppgifterna gäller avser tid då förmånstagaren är myndig och lämnas i anslutning till myndighetsdagen har Pensionsmyndigheten föreslagit att den ifyllda blanketten med de

begärda uppgifterna får undertecknas av barnet trots att han eller hon ännu inte fyllt 18 år.

Regeringen anser att det finns skäl att i fall som detta göra avsteg från huvudregeln att det är förmyndaren som ska sköta om en underårigs angelägenheter i de fall som gäller utbetalning av en förmån som avser tid då barnet har fyllt 18 år. Det är angeläget att utbetalningen av ersättningen sker löpande och utan avbrott till behörig mottagare. Barnet är också myndigt när utbetalningen blir aktuell och bör därför självt kunna stå för de uppgifter som lämnas. Ett liknande förhållande gäller för övrigt vid underhållsstöd. Underhållsstöd lämnas till och med den månad barnet fyller 18 år. Förlängt underhållsstöd lämnas från och med månaden efter det att barnet fyllt 18 år. I 110 kap. 5 § socialförsäkringsbalken är det reglerat att ansökan om förlängt underhållsstöd ska göras av barnet självt, även om han eller hon inte fyllt 18 år. I förarbetena till lagen om underhållsstöd har samma skäl angetts som ovan (prop. 1995/96:208).

Eftersom förslaget innebär att de uppgifter som barnet ska intyga inte kan lämnas förrän den aktuella skolgången har påbörjats bedömer regeringen inte att det föreligger någon risk för att ett barn vars ålder väsentligt understiger 18 år kan bli aktuellt för uppgiftslämnande. Med den föreslagna förändringen ökar möjligheten för att barnpension, efterlevandestöd och barnlivränta för tid efter fyllda 18 år utbetalas till barnet utan avbrott.

Mot bakgrund av detta föreslår regeringen att barnet självt ska intyga de uppgifter som rör barnet och som krävs för att förmånen ska kunna betalas ut från 18-års månaden. Förslaget innebär en förenkling för såväl den enskilde som för administrationen då en blankett som fyllts i och skrivits under av barnet inte behöver skickas tillbaka för underskrift av förmyndaren.

5.3 Överväganden om ytterligare förändringar

I dag är omställningspension och omställningslivränta uppdelade på två olika förmåner. Under de tolv första månaderna efter dödsfallet betalas allmän omställningspension och/eller allmän omställningslivränta ut. Fr.o.m. månad tretton kan förlängd omställningspension och/eller förlängd omställningslivränta betalas ut. Någon ny ansökan behöver inte skickas in för att omställningspensionen/omställningslivräntan ska förlängas utan Pensionsmyndigheten uppmanar cirka tre månader innan omställningspensionen/omställningslivräntan upphör den efterlevande som kan ha rätt till förlängd förmån att komma in med en anmälan om förlängning.

Pensionsmyndigheten har föreslagit att omställningspension och förlängd omställningspension slås samman till *en* förmån som kallas omställningspension. Myndigheten har också föreslagit att motsvarande ska gälla för allmän omställningslivränta och förlängd omställningslivränta som föreslås slås samman till omställningslivränta. I förslaget ingår också att reglerna för de första tolv månaderna ändras för förmånerna så att de bättre stämmer överens med reglerna för dagens förlängda omställningspension/omställningslivränta.

I konsekvens med förslaget föreslår Pensionsmyndigheten att om en efterlevande gifter sig eller börjar sammanbo med någon som hon eller han har varit gift med eller har eller har haft barn med ska den efterlevande förlora rätten till omställningspension och omställningslivränta, dvs. på samma sätt som gäller för förlängd omställningspension.

En sådan skärpning av reglerna skulle medföra att det skydd som motiverar omställningspensionens tolv första utbetalningsmånader försämras. Eftersom hushållets inkomster minskar i och med dödsfallet är behovet av ersättning särskilt stort tiden närmast efter dödsfallet. I prop. (1999/2000:91) Efterlevandepensioner och efterlevandestöd till barn beskrev regeringen den allmänna omställningspensionens syfte som ett tillfälligt bistånd för att en efterlevande man eller kvinna ska kunna komma över de särskilda ekonomiska svårigheter som uppkommer under tiden närmast efter dödsfallet till följd av den ändrade familjesituationen.

Mot denna bakgrund anser regeringen inte att det är motiverat att föreslå att allmän omställningspension ska dras in om den efterlevande under de första tolv månaderna efter dödsfallet, ingår ett nytt äktenskap eller flyttar ihop med någon som hon eller han har varit gift med tidigare eller har eller har haft barn med. Därmed finns det också fortsatt skäl för att markera skillnaden med olika namn.

Eftersom reglerna mellan allmän och förlängd omställningspension skiljer sig åt även på andra punkter anser regeringen inte heller att Pensionsmyndighetens förslag förenklar reglerna nämnvärt. Reglerna är exempelvis olika om allmän omställningspension har beviljats en efterlevande på grund av att denne sammanbor med barn. Om den efterlevande, i ett sådant fall, upphör att leva tillsammans med barnet fortsätter allmän omställningspension ändå att betalas ut under hela tolv-månadersperioden efter dödsfallet medan förlängd omställningspension dras in om sammanboendet upphör. Inte heller påverkas rätten för allmän omställningspension av om barnet under de första tolv månaderna efter dödsfallet fyller 18 år medan förlängd omställningspension upphör i motsvarande situation.

6 Avräkning av garantipension mot tjänstepension för personer födda 1937 eller tidigare

Regeringens bedömning: Regeringen bedömer att det inte finns skäl att ändra reglerna för avräkning av garantipension mot tjänstepension för personer födda 1937 eller tidigare.

I prop. (1999/2000:127) Garantipension för personer födda år 1937 eller tidigare lämnade regeringen förslag om grundskyddets utformning från och med 2003 för ålderspensionärer födda 1937 eller tidigare. Grundskyddet utgjordes före 2003 av folkpension, pensionstillskott och särskilt grundavdrag vid beskattning. Regeringen föreslog i propositionen att från och med den 1 januari 2003 skulle folkpension i förhållande till antalet tillgodoräknade år med ATP-poäng betalas ut som

tilläggs pension. Om pensionären var berättigad till ett högre folkpensionsbelopp enligt de dåvarande reglerna betalas det överskjutande beloppet ut som garantipension. Värdet av det särskilda grundavdraget skulle då bestämmas utifrån pensionärens inkomster av allmän pension och tjänstepension samt efter en skattesats på 34 procent.

Den föreslagna utformningen av garantipensionen innebär att det till pensionären utges en pensionsförmån som motsvarar de förmåner som denne hade rätt till enligt de regler som gällde t.o.m. 2002 samt att det särskilda grundavdraget gjordes om till en pensionsförmån. För en person bosatt i en kommun med en skattesats på 34 procent skulle därmed pensionens storlek efter skatt bli i princip lika stor efter omläggningen till garantipension år 2003.

Skälen för regeringens bedömning: Eftersom garantipensionen för personer födda 1937 eller tidigare bl.a. ersatte det särskilda grundavdraget vid beskattning måste alla de pensionsinkomster som påverkade det särskilda grundavdraget även påverka garantipensionen. Bland annat tjänstepension ingår därför i det beräkningsunderlag som används vid beräkningen av garantipensionen. Det är det taxerade beloppet som ingår och pensionärerna är skyldiga att anmäla alla ändringar av tjänstepensionen och andra ersättningar som ingår i beräkningsunderlaget till Pensionsmyndigheten.

För att förenkla administrationen föreslog Riksförsäkringsverket i ett yttrande inför propositionen att beräkningsunderlaget för garantipension för dem födda 1937 ska ”frysas” efter att en viss tid gått sedan omläggningen till den nya pensionsformen skett. Regeringen skrev i nämnda proposition att förslaget var av intresse och att omläggningen till garantipension för dem födda 1937 borde följas upp efter att ha tillämpats några år eftersom de årliga förändringarna i beräkningsunderlaget för den enskilde pensionären antogs komma att minska efter några år. Anledningen till antagandet är att många tjänstepensioner minskar eller upphör när de har betalats ut under fem år. Regeringen gav därför Försäkringskassan i uppdrag i regleringsbrevet för 2008 att analysera effekterna av att ”frysa” beloppen för tjänstepension och utländsk pension och sedan indexera beloppet med prisutvecklingen.

I Försäkringskassans svar på uppdraget redovisas statistiska beräkningar över hur utvecklingen av tjänstepensioner har varit under perioden 2001–2006 för personer födda före 1937. Samtliga personer som ingick var således över 70 år. Försäkringskassans analys visar att variationen i uppräkningsstakten är stor. Många pensionärer har fler än en större sänkning i tjänstepensionen under perioden trots att alla pensionärer i analysen hade fyllt 70 år och trots att inflationen varit positiv under hela perioden. För vissa pensionärer har tjänstepensionen räknats upp varje år medan andra har fått uppräkningsvissa år och nedräkningar andra år. Även storleken på upp- eller nedräkningarna varierar stort.

Försäkringskassans analys visar på en stor variation i tjänstepensionens tillväxt under perioden. För alla individer födda 1932 och som hade garantipension något år mellan 2003 och 2008, ändrades tjänstepensionen sammantaget med mellan en ökning på 25 procent och en minskning på 10 procent under perioden.

Regeringen bedömer i likhet med Försäkringskassan att det inte är möjligt att konstruera en metod enligt den tänkta modellen dvs. med ett

”frost” belopp som indexeras med prisutvecklingen. Den stora variationen i uppräknningen av tjänstepensionerna gör att en sådan modell inte skulle vara tillräckligt träffsäker för att ersätta den nuvarande metoden. De nuvarande reglerna medför heller inga påtagliga administrativa nackdelar. I likhet med Pensionsgruppen, som har i uppdrag att vårda pensionsöverenskommelsen, bedömer regeringen att några ändringar i de nuvarande reglerna därför inte bör föreslås.

7 Rättelser

Regeringens förslag: I 97 kap. 22 § och 103 d kap. 9 § socialförsäkringsbalken görs ändringar av rättelsekaraktär.

Skälen för regeringens förslag: I socialförsäkringsbalken infördes från och med den 1 januari 2012 en ny förmån benämnd boendetillägg (prop. 2011/12:1, utg.omr. 10, bet. 2011/12:SfU1, rskr. 2011/12:85, SFS 2011:1513). I 103 d kap. 9 § socialförsäkringsbalken finns bestämmelser om hur boendetillägg ska samordnas med bostadsbidrag och bostadstillägg. I paragrafen anges nu att boendetillägg ska minskas med preliminärt bostadsbidrag *eller* bostadstillägg till make. I de fall såväl bostadsbidrag som bostadstillägg till make lämnas ska, vilket också framgår av författningskommentaren till paragrafen i den ovan nämnda propositionen, boendetillägget minskas med båda dessa förmåner. Regeringen föreslår därför att paragrafen ändras på så sätt att ordet ”eller” byts ut till ”och”.

I ovan nämnda proposition (utg.omr. 12, SFS 2011:1520) föreslogs ändringar i 97 kap. 22 § på så sätt att bostadsbidraget i form av särskilt bidrag för hemmavarande barn skulle höjas med vissa belopp per månad. Av misstag föll ordet ”månadsvis” bort i paragrafen. Regeringen föreslår nu att detta ord återinförs i paragrafen.

8 Författningskommentar

77 kap.

13 §

Ändringen i paragrafen innebär att inte bara änkepension till en änka som fyllt 65 år och som får allmän pension utan även omställningspension, garantipension till omställningspension, änkepension i övriga fall, barnpension och efterlevandestöd får lämnas utan ansökan.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.1.

88 kap.

10 §

I ett nytt *första stycke* anges att efterlevandelivränta får beviljas utan ansökan.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.1.

97 kap.**22 §**

Paragrafen ändras på så sätt att ordet ”månadsvis” förs in.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.

101 kap.**11 §**

Ändringen i paragrafen innebär att ett beslut om bostadstillägg som huvudregel inte kommer att vara tidsbegränsat utan förmånen beviljas tills vidare. Den handläggande myndigheten får dock bestämma att beslutet endast ska gälla viss tid, vilket innebär att en ny ansökan därefter måste ges in till myndigheten. En anledning att tidsbegränsa ett beslut om bostadstillägg kan vara att inkomstförhållandena är osäkra eller kan förväntas ändras i en inte obetydlig omfattning.

Förslaget behandlas i avsnitt 4.3.

102 kap.**7 §**

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka inkomster som ingår i den bidragsgrundande inkomsten. Enligt hittillsvarande bestämmelser i punkten 3 i denna paragraf ska överskott i inkomstslaget kapital beräknas enligt 9 § för året före det år som ansökan om bostadstillägg görs. I och med att bostadstillägg nu som huvudregel kommer att beviljas tills vidare och ansökningar om bostadstillägg således i fortsättningen inte kommer att behöva göras varje år införs en bestämmelse i punkten 3 som innebär att det är förhållandena året före det år bostadstillägget avser som ska beaktas i de fall bostadstillägget omprövas av myndigheten utan att en ansökan har getts in. Detta gäller dock inte sådana omräkningar av bostadstillägg som görs ”automatiskt” av myndigheterna i sådana fall som anges i 103 kap. 3 §, där hänsyn endast tas till sådana ändrade förhållanden som anges i den paragrafen.

Förslaget behandlas i avsnitt 4.3.

10 §

I paragrafen görs en motsvarande ändring som i 7 §. Se kommentaren till 7 §.

103 d kap.**9 §**

I *första stycket 1* byts ordet ”eller” ut mot ordet ”och”.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.

110 kap.**5 §**

Ändringen i *första stycket* innebär att det är den studerande själv – även om han eller hon ännu inte har fyllt 18 år – som ska lämna de uppgifter som behövs för att Pensionsmyndigheten ska kunna bedöma om rätt till fortsatt barnpension, efterlevandestöd och barnlivränta föreligger.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.2.

6 §

Ändringarna i *tredje stycket* är en följd av de nya bestämmelserna i 77 kap. 13 § och 88 kap. 10 §.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 november 2012.

Enligt *punkten 2* ska de nya bestämmelserna om efterlevandepension, efterlevandestöd och efterlevandelivränta i 77 kap. 13 § och 88 kap. 10 § tillämpas vid dödsfall som inträffat efter den 31 oktober 2012. Detta innebär att Pensionsmyndigheten *får* bevilja alla typer av efterlevandeförmåner till efterlevande efter en person som avlidit efter nämnda datum utan att den efterlevande behöver ansöka om förmånen. Pensionsmyndigheten kan således fortfarande kräva att en ansökan ges in till myndigheten. I sådana fall gäller reglerna i 77 kap. 16 § om hur lång tid före ansökan förmånen kan lämnas.

Enligt *punkten 3* ska de nya bestämmelserna i 101 kap. 11 § tillämpas första gången på beslut om bostadstillägg som fattas efter den 31 oktober 2012, vilket innebär att beslut om bostadstillägg som har fattats före ikraftträdandet gäller till dess att Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten fattar ett nytt beslut efter ikraftträdandet.

1.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 77 kap. 13 §, 88 kap. 10 §, 101 kap. 11 §, 102 kap. 7 och 10 §§, 103 d kap. 9 § samt 110 kap. 5 och 6 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

77 kap.

13 §

Änkepension får lämnas utan ansökan till en änka som fyllt 65 år och som får ålderspension.

Efterlevandepension och efterlevandestöd får lämnas utan ansökan.

88 kap.

10 §

Bestämmelserna i 77 kap. 13 § tillämpas även i fråga om efterlevandelivränta.

Bestämmelserna i 77 kap. 16–18 §§ om barnpension och omställningspension tillämpas även i fråga om barnlivränta respektive omställningslivränta.

101 kap.

11 §

Ett beslut om bostadstillägg får avse en tid av 12 månader. Om det finns särskilda skäl får bostadstillägg beviljas för längre tid, dock längst för en tid av 36 månader.

Bostadstillägg lämnas tills vidare, men får beviljas för viss tid.

102 kap.

7 §

Den bidragsgrundande inkomsten är summan av

1. ett uppskattat överskott i inkomstslaget tjänst enligt 10 kap. 16 § inkomstskattelagen (1999:1229),
2. ett uppskattat överskott i inkomstslaget näringsverksamhet beräknat enligt 8 §,
3. överskott i inkomstslaget kapital beräknat enligt 9 § för året före det år då ansökan om bostadstillägg görs,

3. överskott i inkomstslaget kapital beräknat enligt 9 § för året före det år då ansökan om bostadstillägg görs eller, vid omprövning av bidragsgrundande inkomst av annan anledning än som anges i 103 kap. 3 §, året före det år bostadstillägget avser,

4. del av förmögenhet enligt 10–13 §§, och
5. vissa andra inkomster enligt 15 §.

10 §

Förmögenhet enligt 7 § 4 beräknas per den 31 december året före det år då ansökan om bostadstillägg görs.

Förmögenhet enligt 7 § 4 beräknas per den 31 december året före det år då ansökan om bostadstillägg görs *eller, vid omprövning av bidragsgrundande inkomst av annan anledning än som anges i 103 kap. 3 §, per den 31 december året före det år bostadstillägget avser.*

103 d kap.

9 §¹

Boendetillägget enligt 8 § ska minskas med de belopp som lämnas som

1. preliminärt bostadsbidrag enligt 98 kap., <i>eller</i>	1. preliminärt bostadsbidrag enligt 98 kap., <i>och</i>
2. bostadstillägg till make enligt 100–102 kap.	2. bostadstillägg till make enligt 100–102 kap.

Om boendetillägg lämnas till båda makarna ska boendetillägget till vardera maken minskas med halva det preliminära bostadsbidraget enligt första stycket 1.

110 kap.

5 §

Ansökan om förlängt underhållsstöd enligt 18 kap. 6 § ska göras av den studerande själv, även om han eller hon ännu inte har fyllt 18 år.

Ansökan om förlängt underhållsstöd enligt 18 kap. 6 § ska göras av den studerande själv, även om han eller hon ännu inte har fyllt 18 år. *En sådan underårig studerande ska också själv lämna de uppgifter som behövs för att bedöma rätten till fortsatt barnpension, efterlevandestöd och barnlivränta enligt 78 kap. 5 §, 79 kap. 2 § respektive 88 kap. 4 §.*

Beträffande äldreförsörjningsstöd och bostadstillägg ska, om den försäkrade är gift, uppgifter om faktiska förhållanden lämnas på heder och samvete även av den försäkrades make.

När det gäller bostadsbidrag ska ett barn som avses i 96 kap. 4 § och som är över 18 år på ansökningshandlingen självt intyga de uppgifter som rör barnet, om det inte finns särskilda skäl mot det.

¹ Senaste lydelse 2011:1513.

Ansökan behöver, trots det som föreskrivs i 4 §, inte göras om följande förmåner:

1. Barnbidrag, i annat fall än som avses i 15 kap. 6 §. Det finns dock särskilda bestämmelser om anmälan som gäller flerbarnstillägg i 16 kap. 12 §.

2. Sjukpenning i fall som avses i 27 kap. 24 a § 3 eller där den försäkrade annars på grund av sjukdomen är förhindrad eller har synnerliga svårigheter att göra en ansökan.

3. Assistansersättning när kommunen har anmält till Försäkringskassan att det kan antas att den enskilde har rätt till sådan ersättning.

Om vårdbidrag eller handikappersättning har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen ska lämnas förlängas utan att ansökan om detta har gjorts.

Ytterligare bestämmelser om att förmåner lämnas utan ansökan finns beträffande

1. sjukersättning och aktivitetsersättning i 36 kap. 25–27 §§,

2. tilläggspension i 56 kap. 6 §,

3. änkepension i 77 kap. 13 §,
och

3. *efterlevandepension och
efterlevandestöd i 77 kap. 13 §,*

*4. efterlevandelivränta i 88 kap.
10 § första stycket, och*

4. premiepension till efterlevande i 92 kap. 2 § första stycket.

5. premiepension till efterlevande i 92 kap. 2 § första stycket.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013.

2. De nya bestämmelserna om efterlevandepension, efterlevandestöd och efterlevandelivränta i 77 kap. 13 §, 88 kap. 10 § och 110 kap. 5 § tillämpas vid dödsfall som inträffat efter den 31 december 2012.

3. Den nya bestämmelsen i 101 kap. 11 § tillämpas första gången på beslut om bostadstillägg som fattas efter den 31 december 2012.

**Bilaga 2 Förteckning över remissinstanser som avgett
yttrande över promemorian Enklare och effektivare
handläggning av bostadstillägg m.m.**

Prop. 2011/12:152
Bilaga 2

Förvaltningsrätten i Göteborg, Försäkringskassan, Inspektionen för socialförsäkringen, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Statskontoret, Pensionärernas Riksorganisation, Sveriges Pensionärsförbund, Svenska KommunalPensionärernas Förbund, Riksförbundet PensionärsGemenskap, Sveriges Pensionärers Riksförbund.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 maj 2012

Närvarande: statsrådet Ask, ordförande, och statsråden, Larsson, Erlandsson, Hägglund, Sabuni, Billström, Adelson Liljeroth, Ohlsson, Norman, Attefall, Kristersson, Ullenhag, Ek, Löf, Enström

Föredragande: statsrådet Kristersson

Regeringen beslutar proposition Enklare och effektivare handläggning av bostadstillägg, och vissa andra frågor.